

of the separatism phenomenon in the modern world. So in the article was analyzed the beginnings and essence of separatism phenomenon as the main threat of territorial integrity and state sovereignty. It was disclosed the main reasons of emergence and factors of process activation of separatism in foreign countries with selecting range of elements forming the system, which lays in basis of described case. Mentioned the main diverse types of separatism are characterized by the modern world, described the most typical examples of his manifestation in other countries.

Keywords: separatism, national security, secessionism, irredentism, ethnic conflicts, self-proclaimed state.

* * *

УДК 35(075.8)

Петренко І. І.,
кандидат політичних наук, викладач кафедри
політичних наук філософського факультету,
Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
i.i.petrenko@icloud.com

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Здійснено аналіз поняття «державна політика». Розглянуто різноманітні підходи до визначення його сутності вітчизняними та зарубіжними дослідниками. Виокремлено основні характеристики та інструменти державної політики. Запропоновано авторське визначення даного терміну та сформульовано особливості державної політики як виду політико-управлінської діяльності держави.

Ключові слова: державна політика, політико-управлінські рішення, суспільні інтереси.

Проблеми державної (публічної) політики все більше і більше потрапляють в поле зору громадянського суспільства, вони досліджуються його інституціями, створюються спеціальні дослідні та аналітичні центри, метою діяльності яких є аналіз та вплив на процеси вироблення і впровадження державної політики. З розвитком сучасних технологій громадянське суспільство може не просто вимагати від влади щось зробити, а може пропонувати конкретні (відповідним чином оформлені) розв'язки нагальних проблем. За таких умов і влада, і суспільство повинні володіти елементарними знаннями експертно-аналітичної діяльності та вміти вибудувувати стратегію співпраці у публічній сфері.

Все це зумовило становлення проблеми державної політики як окремого об'єкта наукового пошуку та практичної діяльності. Інституціональні можливості окремих наук виявляються недостатніми для здійснення комплексних досліджень проблем публічної політики в умовах трансформаційних змін. Використання методів аналізу політики, що сприяють створенню міждисциплінарних зв'язків, дає можливість усунути обмеження, притаманні вузькоспеціалізованим галузям наукового знання. Це дозволяє гармонізувати їхні досягнення у загальному синтезі, що сприятиме ефективнішому використанню принципів наукового пізнання для прискорення процесу державотворення, оптимізації ходу реформаційних перетворень з найменшими витратами для суспільства.

Державна політика зосереджується на суспільстві і його проблемах. Вона пов'язана з тим, як питання і проблеми визначаються й формулюються і яке місце вони займають у порядку денному політичної діяльності й політичного управління. Це також і дослідження того, як, чому і наскільки ефективно державна влада здійснює заходи чи утримується від них. Дослідження природи,

причин і наслідків публічної політики вимагають використання різноманітних підходів й консолідації знань з різних дисциплін.

Визначенню сутності державної політики та виокремленню її основних рис присвячені праці багатьох закордонних та вітчизняних дослідників, серед яких варто згадати праці Дж. Андерсена, Г. Атаманчука, Т. Брус, Л. Гана, Б. Гогвуда, О. Дем'янчука, О. Кілієвича, Г. Колбеча, В. Лобанова, Л. Пала, Г. Пітерса, В. Романова, О. Рудіка, В. Тертички, В. Холопова та ін. Не зважаючи на значний доробок вказаних вчених ще й досі не вироблено комплексного визначення сутності державної політики та не здійснений узагальнюючий погляд на її основні характеристики як акту вищих органів державної влади.

Навколо визначення поняття «державна політика» виникає багато суперечок. Це пов'язано з багатоаспектністю та багатогранністю даного явища. Як правило, дослідники намагаються взяти один із аспектів державної політики і представити його як такий, що визначає її зміст і основні характеристики. Інколи дослідники дають дуже абстрактні визначення даної категорії, які зовсім не відображають її сутності. Тому наше завдання в межах даної статті – розкрити сутність поняття «державна політика» та на цій основі визначити її основні характеристики.

Щодо трактування поняття «державна політика» серед вчених немає сьогодні єдиної думки. Це пов'язано як з особливостями перекладу категорії «public policy» з англійської мови, так і з молодістю політичної аналітики в Україні. Поняття політика може мати в українській мові багато контекстів. Крім того, не дуже зрозуміло, як правильно перекладати – публічна чи державна політика. Спробуємо у цьому розібратися.

В англійській мові слово політика має три основні відповідники (значення): 1) polity (зміст політики) – це політична організація того чи іншого суспільства, тобто система принципів і норм, інститутів та механізмів, що об'єднують людей у політичну спільність; 2) politics (політичний процес) – це функціонування політичної системи суспільства, діяльність її суб'єктів, взаємовідносини різних соціальних груп та індивідів з приводу використання інститутів публічної влади задля реалізації своїх інтересів; 3) policy (продукт діяльності політичної системи – курс, напрям і план дій) – це конкретні регулятивні та розподільчі рішення й дії, що створюють політику держави механізмами прийняття і технології реалізації публічних рішень, оцінку їх ефективності та прогноз соціальних наслідків [1, с. 16–17; 12, с. 17]. А в українській мові для всіх цих іпостасей використовується лише одне слово – політика.

В Україні склалася традиція вживати поняття «public policy» як державна політика. Саме так його перекладає і використовує в своїй монографії український вчений та відомий дослідник даної проблеми В. Тертичка [Див.: 11]. В Англо-українському глосарії термінів і понять з аналізу державної політики та економіки, укладеному українським вченим О. Кілієвичем, «public policy» теж перекладається як державна політика [Див.: 6].

Хоча деякі вчені, наприклад О. Дем'янчук, наполягають на необхідності вживати термін «public policy» як публічна політика [Див.: 5]. Такий підхід можна аргументувати тим, що головною характеристикою

державної політики сучасної демократичної держави має бути публічність, тобто відкритість для суспільства, його крити та пропозицій, а громадські консультації та громадська експертиза мають бути невід'ємними компонентами процесу вироблення державної політики у будь-якій сфері.

Сучасна управлінська наука переживає перехід від парадигми державного управління до парадигми публічного адміністрування, яка фактично позбавляє державу монополії на прийняття та реалізацію публічних рішень. Тому в даному контексті слушним буде вживати поняття публічна політика, яка передбачає взаємодію багатьох акторів (політичних партій, груп інтересів, громадських організацій, держави тощо) у процесі вироблення державного курсу. Оскільки в даній статті ми зосереджуємося на самій сутності явища «public policy» та його основних характеристиках, поняття державна та публічна ми будемо вживати як синоніми, звертаючи більше уваги не на форму, а на зміст.

У найбільш загальному вигляді державну політику розуміють як основні принципи, норми та діяльність щодо здійснення державної влади.

Так, наприклад, Л.Пал зазначає, що у деяких визначеннях державна політика виступає синонімом позиції або ставлення, в інших як напрям дії або правило. І спільним може бути визначення державної політики як дороговказу для тих, хто її реалізує, і тих, хто її дотримується, тобто для державних службовців і громадян. Тобто, коли державні службовці не знають як їм діяти у певній ситуації вони звертаються до державної політики як до дороговказу, в якому закладені основні цілі, принципи і визначено пріоритети. Коли громадяни бажать знати що робить чи не робить уряд у певній справі вони теж звертаються до державної політики, яку виробила і реалізує влада [9, с. 21]. Зрозуміло, що дане визначення є не дуже змістовним й досить абстрактним і не дає можливість використовувати його на практиці як дефініцію.

Загалом Л.Пал визначає державну політику як «напрямок дії або утримання від неї, обраний державними органами для розв'язання певної проблеми або сукупності взаємопов'язаних проблем» [9, с. 22].

Цікавою є концепція Дж. Андерсена, який зазначає, що державна політика пов'язана із цілезорієнтованими діями, вона з'являється у відповідь на політичні вимоги і включає в себе те, що уряд дійсно робить, а не те, що він має намір зробити. Державна політика має базуватися на законі і бути авторитетною [14, р. 6–8].

Американський політолог Г. Пітерс висловлює думку, що державна політика являє собою відносини між урядом та приватними особами, які характеризуються втручанням уряду у життя громадян [15, р. 4].

Російський дослідник В.Холопов зазначає, що державна політика в певній сфері – це система взаємопов'язаних, послідовних управлінських впливів, які об'єднані єдиною метою, об'єктом і принципами діяльності [13, с. 77].

Ще один вчений Г. Атаманчук визначає державну політику як сукупність цілей та завдань, які практично реалізуються державою, і засобів, що використовуються при цьому [2, с. 57].

Такі західні дослідники як Л.Пал, Б.Гогвуд та Л.Ган зазначають, що державну політику необхідно відрізняти від щоденних рішень, які приймають державні органи: по-перше, державна політика має більший масштаб, ніж рішення, вона (політика) є ланцюгом послідовних рішень; по-друге, якщо рішення можуть виробляти самі організації, окремі агенти, то державна політика зазвичай передбачає взаємодію багатьох агентів і організацій та вироблення складних взаємозв'язків між ними. Дослідження державної політики передбачає аналіз множинних зв'язків між багатьма індивідами, групами та організаціями. І хоча накопичення рішень протягом певного часу може скласти певну політику, майже завжди впровадження тієї чи іншої політики носить цілеспрямований характер [9, с. 22–23; 3, с. 34–35, 39].

Також варто зазначити, що державна політика не завжди поширюється на все суспільство, часто вона регулює окремі сфери, що передбачає вплив на визначену суспільну групу.

Хоча вироблення державної політики має усвідомлений характер, результати її можуть відрізнятися від запланованих цілей. Причиною цього можуть бути різні ситуації: по-перше, політика може проявлятися несподіваним для виробників способом через складність розміщення окремих осіб та організацій на відповідне із заявленою політикою місце, таким чином повернувши її в якийсь інший напрям; по-друге, на політику впливає широка система владних відносин, незалежно від того, що думають і який намір мають творці політики. Такий стан справ при аналізі державної політики має підштовхнути нас до дослідження не лише впливу державної політики, а й врахування при цьому цілей та намірів, які закладають у державну політику її виробники [3, с. 38; 9, с. 26–27].

Згадані вище вчені також наголошують на тому, що державна політика – це не завжди дії, а також утримання від дії. Безперечно, що не у всіх випадках, не у всіх періодах історичного поступу і не у всіх сферах суспільного життя вимагається активне втручання держави, інколи необхідним є продумане утримання від дій. Така бездіяльність є утриманням від втручання на основі ґрунтовних наукових досліджень, зокрема процедур моніторингу та оцінювання в тій чи іншій сфері суспільного життя. Тобто, політика може складатися з переліку того, що не робиться, а не лише з того, що має бути зроблено [3, с. 37; 9, с. 26–27, 27–28].

Ще однією цікавою особливістю державної політики, на якій акцентують увагу Б.Гогвуд і Л.Ган є те, що її цілі можуть визначатися ретроспективно з метою раціоналізації урядом своїх попередніх дій [3, с. 38]. Тобто, цілі, що лежать в основі державної політики, зазвичай ідентифікуються на початковій стадії процесу її вироблення, однак вони можуть змінюватися з часом і в деяких випадках визначатися лише ретроспективно.

Державна політика розробляється з урахуванням багатьох обставин та умов вищими органами державної влади за участю інших суб'єктів політики – партій, громадських організацій, університетів та дослідницьких центрів, впливових діячів бізнесу, культури і науки. Державна політика бере свій початок в уряді або державних органах. Політика стає державною, в першу

чергу, не завдяки її впливу на суспільство, а завдяки своєму походженню.

Російський вчений Г. Атаманчук зазначає, що зміст державної політики являє собою оптимальний синтез об'єктивних тенденцій суспільного розвитку та суб'єктивних суджень людей про свої інтереси у ньому. У кожній державі політика формується під впливом багатьох обставин, є збігом певних чинників, буває досить кон'юнктурною та персоніфікованою [2, с. 57–59].

Російський вчений В. Лобанов визначає державну політику як цілеспрямовану діяльність органів державної влади щодо вирішення суспільних проблем, досягнення і реалізації суспільнозначимих цілей розвитку суспільства чи його окремих сфер [8, с. 4].

Українські вчені визначають державну політику як відносно стабільну, організовану та цілеспрямовану діяльність уряду стосовно певної проблеми, яка здійснюється ним безпосередньо чи опосередковано і впливає на життя суспільства [10, с. 14].

Дані висловлювання не є всеохоплюючими визначеннями державної політики, вони радше є її характеристиками, основними аспектами, які допомагають нам зрозуміти суть державної політики, виокремивши які, та склавши їх до купи, ми зможемо отримати цілісну картину цього багатоаспектного явища.

Отже, синтезуючи наведені вище підходи спробуємо дати комплексне визначення даного поняття.

Державна (публічна) політика – це сукупність пов'язаних єдиними цілями, принципами та методами здійснення регулятивних і розподільчих рішень та дій вищих органів державної влади (в першу чергу уряду), прийнятих за участі експертно–аналітичних структур і громадянського суспільства спрямованих на вирішення суспільних проблем.

Виходячи із сутності державної, всеосяжного характеру та визначального впливу на життя громадян, важливе значення має наукове забезпечення державної політики. Воно полягає у проведенні фундаментальних та прикладних досліджень, у створенні наукових центрів, дослідницьких груп, спеціальних фондів, що займаються вивченням актуальних суспільних проблем і виробленням рекомендацій для органів державної влади.

Вагоме місце у державній політиці належить структурованню інтересів різних груп населення та пошуку компромісу між ними, адже кінцеве рішення має максимально наближати суспільний гаразд.

Якщо говорити про особливості публічної політики, то в першу чергу, варто згадати підхід відомого австралійського вченого Г. Колбеча, який виокремив три її характеристики – 1) когерентність, 2) ієрархія та 3) інструментальність. На його думку когерентність передбачає, що всі окремі дії узгоджуються між собою, що вони утворюють частину організованого цілого, єдиною системою, і політика має справу з тим, яким є (чим має бути) управління цією системою. Ієрархія передбачає, що процес здійснення політики точиться навколо людей з вищих ешелонів влади, які видають накази. Ну а інструментальність публічної політики передбачає, що вона уявляється як процес досягнення конкретних цілей [7, с. 16–17].

Тобто, одним із важливих завдань політики та її визначальною ознакою є, по–перше, прагнення до

зосередження всіх елементів політичного управління на одному й тому самому питанні однаковою способом. Обумовлює таку характеристику взаємопов'язаність різних політик держави. По–друге, публічна політика передбачає чіткий порядок затвердження заходів на основі ієрархічних зв'язків. По–третє, публічна політика передбачає певну методичку визначення та вирішення проблем.

Крім того, Г. Колбеч також виокремлював три атрибути політики – 1) повноваження – публічна політика передбачає її затвердження певним повноважним органом (повноважний орган легітимізує політику); 2) експертне знання – політика як процес посилення організації для врегулювання певної конкретної проблеми потребує знання і в сфері, яка стосується цієї проблеми, і в тому, як її можна вирішити; 3) порядок – політика означає наявність системи й узгодженості [7, с. 19–20].

Окрім зазначеного, до найважливіших характеристик державної (публічної) політики можна віднести наступні:

– цілеспрямованість – державна політика є цілеспрямованою дією, вона розробляється з метою досягнення встановлених цілей або певного результату;

– комплексність – державна політика охоплює напрями або моделі дій влади, а не окремі, абстрактні рішення. Тобто існує різниця між просто політико–управлінськими рішеннями та державною політикою. Уряд щодня ухвалює безліч рішень, продиктованих як державною політикою, так і іншими обставинами. Державна політика є підсумком великої кількості програм, законодавчих намірів та організаційних взаємодій;

– суспільний характер – не вся державна політика може і повинна втілюватися в життя виключно органами державного управління та державними службовцями. Сьогодні до виконання державних цільових програм та надання послуг населенню все частіше на конкурсній основі залучаються приватні організації та особи;

– політична обумовленість – державна політика з'являється у відповідь на політичні вимоги або вимоги діяльності чи бездіяльності щодо певних питань, які надходять від акторів – громадян, представників груп інтересів, законодавців – до урядовців та державних службовців. Ряд вимог закликають до дії, а інші ще й уточнюють, яка саме дія є бажаною;

– державна політика – це те, що уряд дійсно робить, а не має намір чи тільки планує робити. Саме у такому контексті державна політика аналізується й оцінюється;

– поєднання діяльності та бездіяльності – державна політика може бути або негативною (уряд може вирішити не вживати ніяких заходів щодо деяких проблем), або позитивною (дії уряду щодо розв'язання певної проблеми);

– легальність та легітимність, тобто державна політика ґрунтується на законі і визнається (підтримується) більшою частиною населення;

– опора на примус – державна політика ґрунтується на монополії держави на законний примус чи навіть насильство.

В основі вироблення державної політики лежать базові інтереси суспільства, стратегічні потреби відповідного етапу розвитку держави, що виражаються

політичними лідерами та елітами у формі основних принципів і стратегічних цілей, котрі знайшли відповідну суспільну підтримку.

Сутність державної політики полягає в тому, що вона є діяльністю органів державної влади щодо досягненню певних цілей та вирішенню суспільних проблем. Держава прагне впливати чи безпосередньо управляти різними сферами суспільного життя шляхом використання правових, адміністративних, економічних чи політичних інструментів. У державній політиці у концентрованому вигляді виражаються інтереси соціальних класів і груп, які захищає державна влада [4, с. 115].

Окрім безпосереднього примусу, влада має у своєму розпорядженні низку інструментів, тобто засобів для впливу на суспільство задля досягнення конкретних цілей державної політики. Вибір конкретного інструменту залежить від його можливої ефективності, політичної прийнятності та традицій, що історично склалися у суспільстві. Деякі з інструментів державної політики ефективні в одних сферах (випадках), але неефективні в інших. До традиційного набору інструментів державної політики відносять:

– Законодавчі та нормативні акти. Будь-яка акція влади вимагає правового підґрунтя, оскільки один і той самий нормативний документ породжує як права, так і обов'язки.

– Послуги. Сучасна держава надає громадянам багато послуг, починаючи від оборони країни і закінчуючи сферою розваг і відпочинку.

– Гроші. Держава забезпечує виконання головного фінансового документу країни – державного бюджету.

– Податки та інші економічні важелі. Податки можуть прямо використовуватися для втілення у життя державно-управлінських рішень. Податки також є дієвим важелем для заохочення або не заохочення певної, перш за все економічної, діяльності. У ролі дієвих важелів уряд може використовувати кредити, страхування тощо.

– Переконавання. Уряд може вдаватися до морального впливу або тиску на суспільство у цілому чи на окремих суб'єктів політики та економічної діяльності. Маючи право говорити і діяти в ім'я національних інтересів, уряд може звинувачувати опозиціонерів або порушників у непатріотизмі та егоїзмі [10, с. 16–17].

Основу державної політики складають стратегічні орієнтири розвитку країни. У державі важливим є момент загального інтересу і волі більшості громадян. Важливим є вмiле поєднання приватного інтересу окремих груп і благополуччя суспільства загалом. Державна політика повинна закріплюватися державними органами, бути відомою і зрозумілою суспільству.

Висновки. Отже, державні структури створюються для виконання певних завдань, які в тій чи іншій мірі пов'язані з розробкою та реалізацією державної політики. Можна сказати, що сенс існування державного апарату полягає у здійсненні намірів і волі політиків, що втілюються у державній політиці в різних сферах суспільного життя. Політика у загальному сенсі означає свідому діяльність у сфері відносин між державою та суспільством з приводу розподілу владних повноважень. Державна політика є засобом, що дозволяє державі та громадянському суспільству досягти певних цілей у

конкретній сфері, використовуючи правові, економічні, адміністративні методи впливу, спираючись на ресурси, які мають у своєму розпорядженні.

Таким чином, державна політика – це загальний план дій державних органів влади для вирішення суспільних проблем, що впливають на життя громадян, який включає такі елементи, як визначення цілей і пріоритетів, розробка політичної стратегії, аналіз і оцінка витрат з альтернативних програм, обговорення та консультування, вибір та прийняття рішення, моніторинг виконання, оцінка ефективності та багато іншого. Державна політика повинна спиратися на певні принципи, в тому числі бути відкритою, прозорою, конкурентною, орієнтованою на результати та надання якісних послуг населенню.

Розглядаючи державну політику в практичній площині слід зазначити, що головним суб'єктом вироблення державної політики виступає уряд. Значний вплив на процес розробки і затвердження державної політики здійснює вищий законодавчий орган. Через складність структури уряд часто делегує свої повноваження іншим державним структурам для вироблення деталей державної політики. Державна політика, після комунікації з інститутами громадянського суспільства та експертно-аналітичними структурами, проголошується державними органами, які володіють силою примусу та законним верховенством над поведінкою приватних осіб.

Список використаних джерел

1. Аналіз державної політики в Україні: навчальна дисципліна, сфера професійної діяльності, галузь прикладних досліджень: збірка документів і матеріалів / [уклад. О. І. Клієвич, В. В. Тертичка]. – К.: К. І. С., 2004. – 210 с.
2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: [учебник] / Атаманчук Г. В. – М.: Изд-во «Омега-Л», 2010. – 525 с.
3. Гогвуд Б. Аналіз політики для реального світу / Б. Гогвуд, Л. Ган; [пер. А. Олійника]. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 396 с.
4. Государственное и муниципальное управление: справочник / [под ред. Н. И. Глазуновой, Ю. М. Забродина, А. Г. Поршнева]. – М.: Изд-во «Магистр», 1997. – 496 с.
5. Дем'янчук О. Державна політика і державне управління: політологічні аспекти / О. Дем'янчук. – К.: Факт, 2008. – 272 с.
6. Клієвич О. Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 510 с.
7. Колбеч Г. К. Політика / Г. К. Колбеч [пер. з англ. О. Дем'янчука]. – К.: Видавничий дім «Кисво-Могилянська Академія», 2005. – 169 с.
8. Лобанов В. В. Государственная политика: разработка и реализация: [учеб. пособие] / Лобанов В. В. – М.: ГУУ, 2000. – 114 с.
9. Пал Л. А. Аналіз державної політики / Л. А. Пал; [пер. з англ. І. Дзюби]. – К.: Основи, 1999. – 422 с.
10. Романов В. С. Вступ до аналізу державної політики: навч. посібник / Романов В. С., Рудік О. М., Брус Т. М. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 238 с.
11. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. Тертичка. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. – 750 с.
12. Турунок С. Г. Политический анализ: курс лекций: [учеб. пособие] / Турунок С. Г. – М.: Дело, 2005. – 359 с.
13. Холопов В. А. Государственное и муниципальное управление: [учеб. пособие] / Холопов В. А. – Ростов на Дону: Феникс, 2010. – 364 с.
14. Anderson Public Policy-making. An introduction / J. E. Anderson. – 2nd ed. – Houghton Mifflin Company, 1994. – 321 p.
15. Guy, Peters B. American Public Policy: Promise and Performance. – 3-ed. – New Jersey, 1993. – 391 p.

References

1. Analiz derzhavnoi polityky v Ukraini: navchalna dystsyplina, sfera profesiinoi diialnosti, haluz prykladnykh doslidzhen: zbirka dokumentiv i materialiv / [uklad. O. I. Kliievych, V. V. Tertychka]. – K.: K. I. S., 2004. – 210 s.
2. Atamanchuk G. V. Teoriya gosudarstvennogo upravleniya: [uchebnik] / Atamanchuk G. V. – M.: Izd-vo «Omega-L», 2010. – 525 s.
3. Hohvud B. Analiz polityky dlia realnoho svitu / B. Hohvud, L. Han; [per. A. Oliinyka]. – K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2004. – 396 s.
4. Gosudarstvennoe i munitsipalnoe upravlenie: spravochnik / [pod red. N. I. Glazunovoy, Yu. M. Zabrodina, A. G. Porshneva]. – M.: Izd-vo «Magistr», 1997. – 496 s.
5. Demianchuk O. Derzhavna polityka i derzhavne upravlinnia: politolohichni aspekty / O. Demianchuk. – K.: Fakt, 2008. – 272 s.
6. Kiliievych O. Anhlo-ukrainskyi glosarii terminiv i poniat z analizu derzhavnoi polityky ta ekonomiky. – K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2003. – 510 s.
7. Kolbech H.K. Polityka / H.K. Kolbech [per. z anh. O. Demianchuka]. – K.: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska Akademiia», 2005. – 169 s.
8. Lobanov V. V. Gosudarstvennaya politika: razrabotka i realizatsiya: [ucheb. posobie] / Lobanov V. V. – M.: GUU, 2000. – 114 s.
9. Pal L. A. Analiz derzhavnoi polityky / L. A. Pal; [per. z anh. I. Dziuby]. – K.: Osnovy, 1999. – 422 s.
10. Romanov V. Ye. Vstup do analizu derzhavnoi polityky: navch. posibnyk / Romanov V. Ye., Rudik O. M., Brus T. M. – K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2001. – 238 s.
11. Tertychka V. Derzhavna polityka: analiz ta zdiisnennia v Ukraini / V. Tertychka. – K.: Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2002. – 750 s.
12. Turonok S. G. Politicheskiy analiz: kurs lektsiy: [ucheb. posobie] / Turonok S. G. – M.: Delo, 2005. – 359 s.
13. Holopov V. A. Gosudarstvennoe i munitsipalnoe upravlenie: [ucheb. posobie] / Holopov V. A. – Rostov na Donu: Feniks, 2010. – 364 s.
14. Anderson Public Police-making. An introduction / J. E. Anderson. – 2nd ed. – Houghton Mifflin Company, 1994. – 321 p.
15. Guy, Peters B. American Public Policy: Promise and Performance. – 3-ed. – New Jersey, 1993. – 391 p.

Petrenko I. I., PhD in Political Science, Associate Professor, Philosophy Faculty Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), i.i.petrenko@icloud.com

The essence and features of public policy

The concept of «public policy» is analyzed. The various approaches to determine its essence by domestic and foreign researchers are considered. The basic features and tools of public policy are determined. An author's definition of the term is offered and features of public policy as a form of political and administrative activity of the state are formulated.

Keywords: public policy, political and administrative decisions, the public interest.

* * *

УДК 342.845:355

Розік М. В.,
аспірантка кафедри політології та державного управління, Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки (Україна, Луцьк), karpuk1992@ukr.net

ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК МОБІЛІЗАЦІЇ

Розглянуто засоби впливу та наслідки застосування електоральних технологій у контексті активізації політичної участі громадян в період президентських виборчих кампаній; розкрито характерні особливості діяльності політичних сил щодо мобілізації громадян. Проведений аналіз дав підстави констатувати, що український політичний ринок перебуває у стадії трансформації. Зміни в політичній культурі населення диктують потребу збагачення арсеналу виборчих технологій у напрямі прямої комунікації з виборцем.

Метою роботи є дослідження мобілізаційних технологій, що використовувалися на виборах Президента України наприкінці 1990-х – на початку 2014-х рр.

Ключові слова: політична мобілізація, виборчі технології, мобілізаційні технології, чинники стимулювання електоральної активності, маніпулювання.

Дослідження світових практик демократичної трансформації країн, які перебувають на різних стадіях цивілізаційного розвитку, є необхідною умовою вітчизняних демократичних перетворень. Якісна демократія неможлива без активної участі населення у політичному, суспільному, культурному та економічному житті країни.

Українські реалії доводять, що ефективною формою політичної участі залишається саме участь у виборах. Характер електоральної активності у перехідних політичних системах є індикатором рівня їх демократизації, що істотно впливає на стабільність політичної системи. У цьому контексті, особливої актуальності набуває дослідження виборчих технологій як сукупності засобів та дій політико-психологічного впливу на електоральні настрої та поведінку громадян.

Аналіз ролі електоральних технологій в активізації політичної участі стали основою досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких В. Бебик [1], Б. Вахула [3], В. Горленко [5], А. Готун [6], О. Колесніков [7], Т. Моторнюк [10], Л. Павлова [11], О. Петров [13], О. Шинкаренко [17], О. Ямельницький [18] та інші. Щодо теоретичних та прикладних проблем ефективного застосування виборчих технологій, то ця проблематика широко розкрита в працях А. Бароніна і А. Колпакова [2], К. Ващенко [4], В. Королька [8], І. Поліщука [12], М. Томенка [14], А. Філатова [16] та багатьох інших науковців.

Незважаючи на популярність дослідження теми, мобілізаційний вимір активізації електорат уза допомогою виборчих технологій ще достатньою мірою не опрацьовано. Всебічне розкриття цієї проблеми сприятиме її поглибленому вивченню, формуванню рекомендацій щодо ефективнішого використання електоральних технологій.

Метою роботи є дослідження мобілізаційних технологій, що використовувалися на виборах Президента України наприкінці 1990-х – на початку 2014-х рр.

Право обирати громадянами своїх представників у владі та впливати на політичну спрямованість є фундаментальною складовою демократії. Жодну цивілізовану країну неможливо уявити без чесного, справедливого, регулярного волевиявлення громадян. Виборчі кампанії, організовані у демократичний спосіб, стали невід'ємною складовою частиною вітчизняних електоральних процесів. Водночас існує чимало проблем в ході проведення виборів – політична свідомість громадян в умовах трансформації може виступати об'єктом маніпуляцій та технологічного впливу, адже електоральна поведінка зазнає впливу мобілізаційних чинників.

Політичну активність громадян засобами мобілізації визначають як високий рівень участі мас в політиці, їх політичне ангажування шляхом підтримки тих чи інших політичних дій значними масами населення [18, с. 163]. Найактивніше засоби політичної мобілізації проявляються у виборчий період, коли є потреба спрямування великої частини електорату на голосування за певну політичну силу, з відповідним бажаним